

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

zhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 4 K, pol leta 2 K in za četrt leta 1 K. Naročnina za Nemčijo 5 K, za druge izvenavstrijske dežele 6 K. Kdor hodi sam ponj, plača na leto samo 3 K. Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se pošilja do odpovedi. — Deležniki „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 10 v. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5 — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo Koroška cesta šte. 5, vsprejema naročnino, inserate in reklamacije. — Za inserate se plačuje od enostopne petitive na enkrat 15 v, za dvakrat 25 v, za trikrat 35 v. Za večkratne oglase primeren popust. Inserati se sprejemajo do srede popoldne. Nezaprte reklamacije so poštnine proste.

Kmetje, skupaj!

Nebrzdano poželenje po „voditeljstvu“ ali „prvaštvu“ je naklonilo nekatere mlade gospode po mestih in trgih na Spodnjem Štajerskem, kojih večine dosedaj nikdar nismo videli pri resnem narodnem delu, da so začeli klicati: Narazen, Slovenci! In cepiti so začeli naše vrste ter si ustanavljati novo stranko čistih štreberjev.

Med tem pa se je med našimi kmeti začelo celo drugo gibanje, ki nam govori: Naj se naši razumniki po mestih in trgih kavsajo med seboj kakor hočejo, toda mi kmetje moramo držati skupaj, za to: Slovenski kmetje, skupaj! Opozarjamo na sklepe zadnjega shoda političnih društev!

Kmet ima prav! Njegove stanovske težnje in potrebe ne trpijo nobenega odlašanja več, kmetje nimajo časa, da bi čakali, dokler v Celju „voditelji“ izbojujejo boj za vodstvo in prvenstvo. Kmečka misel s silo napreduje in si želi dela in uspeha.

Vedno smo bili glasilo kmečkih želj in namenov, za to tudi sedaj stojimo ob strani naših kmetov ter kličemo z njimi:

Kmetje, skupaj!

Nova stranka.

(Izven uredništva.)

Dan za dnevom prinašajo slovenski listi novice o obupnih razmerah spodnještajerskih Slovencev, o naporu, s katerim si moramo obranjevati naše občine, okrajne zastope itd., dan za dnevom postajajo naši nasprotniki predrznejši, uporabljajo vsa mogoča sredstva, da uničijo naš narod (nemške šole, volilna reforma, zanemarjanje slovenskega naroda z ozirom na šolstvo, gospodarstvo itd.). V teh razmerah ni

druge pomoči kakor samoobramba, samopomoč na polju izobrazbe in na gospodarskem polju. Da se pa more ista uspešno po celem Spodnjem Štajerskem vršiti, treba je, da se združijo vsi za narodni napredek vneti možje in delujejo z vsimi kriplici na to, da izgubljene postojanke (okr. zastope Brežice, Gornja Radgona, Ptuj, Slov. Bistrica ter razne občine) v doglednem času priborimo nazaj ter si osvojimo sedaj v rokah nemškutarjev se nahajajoče.

Začelo se je v tem oziru delati; v začetku tega stoletja se je začela širiti izobrazba med kmečkim ljudstvom potom bralnih društev, začele so se v zadnjem času ustanavljati ljudske knjižnice, v vseh okrajih skoraj se v najnovejšem času ustanavljajo kmetijske podružnice, od raznih strani se zahtevajo zadruge, zlasti mlekarne, vinarke in sadjarske zadruge itd. Delo napreduje le počasi in sicer največ radi pomanjkanja požrtvovalnih delavcev za drobno narodno delo.

In v ti dobi, ko na eni strani naši nasprotniki z vsemi silami pritiskajo na naše vrste, na drugi strani pa se naše drobno narodno delo v mnogih okrajih ne more radi pomanjkanja, oziroma le-mobe za narodno delo poklicanih činiteljev razvijati, se je ustanovila nova stranka na Spodnjem Štajerskem! Čehi, v vsakem oziru visoko stoječ narod, se v sedanjem položaju zblizujejo, pri nas pa se ustanavlja nova stranka!

Dogodki na zadnjem političnem shodu v Poljčanah me silijo, da se podrobneje pečam z novo stranko!

Kajžica „Kaj hočemo?“ vsebuje razen nekaterih točk, izposojenih od v zadnjih izdihljajih se nahajajoče narodno-napredne stranke v Ljubljani, točke, za katere se borimo vsi spodnještajerski Slovenci. Pogrešamo pa, in to bi morala stranka, ki hoče spremeniti ves dosedajni položaj, na vsak način sprejeti v svoj program, natančen načrt bodočega dela na političnem, prosvetnem in gospodarskem

polju. Če pregledamo vrste nove stranke, vidimo, da stoje v teh vrstah možje, kateri se čutijo iz užaljenega samoljublja (dr. Kokovec, Spindler, dr. Chloupek, B. Kunej) primorani, nastopiti proti dosejanjem slovenskim voditeljem, in možje, kateri niso nikdar iz lenobe nič storili (običajne kroge in politiziranje o priliki istih ne smatramo za drobno narodno delo). Če pogledamo v vrste slovenskih učiteljev, vidimo, da so vsi učitelji, kateri že leta in leta z raznimi žrtvami vrše drobno narodno delo, odločni nasprotniki nove stranke; pač pa tvorijo isto mlajši učitelji, kateri so bili do sedaj narodno mladni ali pa so smatrali za narodno delo zabavljanje čez vse narodno delo. V dokaz lenobe naj služi dejstvo, da toliko mladih močij, kakor jih je v Celju, ni ustanovilo ne enega bralnega društva v celjski okolici, ni priredilo ne enega poljudnega predavanja v okolici ali v delavskem društvu; še celo celjsko pevsko društvo, ki je prejšnja leta prirejalo velike glediške predstave, je popolnoma zaspalo. Začete, a ne dovršene akcije, kakor dijaški dom, delavski dom, Sokolaki dom, govore tudi dovolj! Pa saj ni časa za to, treba je snovati novo stranko! —

V zboljšanje razmer se jim je nudila vedno prilika, šli bi naj med ljudstvo, isto poučevali, organizirali, s čimur bi ne le odpravili razne nedostatke, ampak si tudi pridobili zaupanje ljudstva in tekom časa tudi zaupanje in ugled pri oaih voditeljih, kateri so jim tako v želodec. Požrtvovalno, tiho delo premaga vse težkoče in pripomore k lepim uspehom!

Kaj pa je posledica ustanovitve nove stranke? Cepljenje močij, izgaba narodnega kapitala, kateri se bo porabljal za agitacijo proti rodnim slovenskim bratom, med tem ko mnogokrat nimamo toliko sredstev, da bi rešili slovensko posestvo ob meji, izguba še one trohice ugleda, katerega smo imeli do sedaj kot složno nastopajoči spodnještajerski Slovenci pri naših nasprotnikih in kar je glavno: sila težko stališče v boju proti narodnim nasprot-

LISTEK.

† Stolni prošt Lavrencij Herg.

Bilo je na praznik sv. Avgušтина, dne 28. avgusta 1906. V zvoniku mariborske stolnice je ura odbila deset. Ob tem času je v stolnici po delavnikih tih sv. maša. Skoro vsak dan je bilo videti stolnega prošta L. Herga ob tej uri hiteti iz kapitolske hiše ali iz knezoškofijske pisarne v cerkev k maši. Omenjenega dne ga ni bilo videti, ampak ravno tisti čas se je v prvem nadstropju kapitolske hiše izvršil nad vse resen prizor: Stolna ura je bila deset, stolnemu proštu L. Hergu je bila to smrtna ura. Ravno v tem trenutku je v krogu svojih sorodnikov in znancev po kratki pa hudi boleznii izdihnil dušo...

Rajni gospod se je prav živo zanimal za vse naše javno življenje; bil je nekaka živa kronika našega razvoja od l. 1848. sem, obče spoštovan zaradi svoje prijaznosti in milobe. Bodi mu tedaj posvečeno v spomin na tem mestu nekoliko vrstic.

* * *

Lavrencij Herg se je rodil kot sedmi otrok zakonskima Matjažu Herg, lončarju, in Tereziji, rojeni Dečko, v starodavnem in rodoljubnem trgu Središču dne 9. avgusta 1829 ob 9. uri popoldne. V jeseni l. 1835. ga je oče zapeljal v domačo šolo, v kateri je takrat poučeval učitelj Jurij Schmidinger. Domačo šolo je obiskoval do leta 1840., v prostem času pa je pasel čredo na občinskih pašnikih. Med tem je l. 1836. dne 15. februarja rodovino Hergovo

zadel hud udarec: umrl jim je skrbni oče in vsa skrb se je zvalila na materine rame. Za bodočnost malega Lavrencija pa je bilo to odločilno. Oče in mati sta se bila namreč odločila, starejšega sina Jakoba poslati v šolo, a smrt očetova je prekrivala ta račun. Ker je najstarejši sin Ivan, rojen 6. aprila 1815 bil umrl že kot dveleten otrok leta 1817., je mati Jakoba, ki je ob smrti očetovi bil star 12 let, nujno potrebovala doma pri gospodarstvu. Os'al je torej Jakob doma in pozneje prevzel gospodarstvo na domačiji, zato je pa mati mlajšega sina Lavrencija meseca oktobra l. 1841. odpeljala preko Drave v bližnji Varaždin v latinske šole, kjer je bil takoj sprejet v I. razred. Deček se je prav dobro učil, kakor kažejo še ohranjena spričevala, sicer pa se je moral boriti s težavami, kakor marsikateri slovenski dijak iz kmetijske hiše. Obede je imel v raznih hišah, za zajutrek in večerjo pa so mu pošiljali z doma kruh in sadje, ker k sreči ni bilo daleč v Varaždin. Zadnja leta je imel hrano in stanovanje v zameno; namreč varaždinski meščan je poslal svojega sina v Središče, da bi se tam učil nemščine, ker so ljudske šole takrat pri nas bile celo nemške. Stanoval je pri Hergovih, zato je pa Hergov dijak imel pri njegovem očetni v Varaždinu hrano in stanovanje. Rajni gospod se je še v visoki starosti rad spominjal, kako je kot mlad dijak skakljal po varaždinskih „ledinah“, kako ga je izprva mučilo domotožje, in bi bil parkrat skoraj domov popihal, potem se je pa kmalu privadil dijaškemu življenju. Na varaždinski gimnaziji se je takrat vse učilo v latinskem jeziku, med drugim se je takrat poučevala na hrvaških gimnazijah tudi madžarščina, dokler je

niso probujeni Hrvati pahnili čez prag. V onih letih, namreč od l. 1841.—1847., ko je Herg obiskoval varaždinsko gimnazijo, se je vršil velevažni duševni preporod hrvaškega naroda, ki je l. 1848. dosegel vrhunec. Že takrat je dovtznetemu dijaku Hergu padla v srce iskra narodne zavesti, ki se je razvnela v žarno slovensko rodoljubje, ki ga je dičilo celo življenje. Prva knjiga, iz katere je mladi Herg zajemal narodno slovensko zavest, so bile ljubke in preproste, popolnoma v narodnem duhu pisane pesmi hrvaškega pesnika Kačca-Miošića, ki so l. 1836. na Dunaju izšle v novi izdaji. Izvestja varaždinske gimnazije iz onih let kažejo, da je bil Herg med najboljšimi dijaki. L. 1842. so odličnjaki tiskani posebej, med njimi je prvošolec Herg na petem mestu. Naslednja leta so dijaki razvrščeni po abecedi, zraven so pa pridejani redovi iz posameznih predmetov in Herg ima vseskozi jako dobre redove, v zadnjih dveh letih je označen z zvezdico, v znamenje, da se je podvrzel tudi govorniškimi stilističnim vajam. V petem razredu (v I. letu humanistike) je imel govor o svetopisemski Sznani, v šestem razredu pa (v II. letu humanistike), kako je pesništvo nevarno govorništvu.*

L. 1847. je Herg dovršil v Varaždinu VI. gimnazijski razred. Takratna gimnazija je imela le šest razredov, mesto dunskega sedmega in osmega gimnazijskega razreda so imeli takrat „filozofijo“ ali modroslovje. Take šole so bile le po večjih mestih. Dijaki, ki so v Varaždinu dovršili šest razredov, in med temi je bilo prav veliko štajerskih Slovencev iz vzhodne Štajerske, so šli na modroslovje v Zagreb,

* Oba govora sta ohranjena v prav lepem rokopisu.

Današnja številka ima „Naš Dom“ kot prilogo.